

Predoslje in Prelosno (45 let pozneje)

Silvo Torkar

Cobiss: 1.03

France Bezlaj je razlagal slovenski zemljepisni imeni *Predoslje* in *Prelosno* iz leksema **prěrqslo*, v katerem je videl pozabljeni apelativ **rqslo* z domnevno istim korenem kot v rus. *ruslo* 'struga, rečni tok'. V pričujočem članku pa se predlaga razlaga obeh imen iz geografskega apelativa **prěrasslb*, izpeljanega iz glagola *prerasti*.

Ključne besede: slovenščina, etimologija, geografska imena, geografski apelativi

Predoslje and Prelosno (forty-five years later)

France Bezlaj explained the Slovenian geographical names *Predoslje* and *Prelosno* as derived from the lexeme **prěrqslo*, which he treated as the forgotten common noun **rqslo* with presumably the same root as in Rus. *ruslo* 'riverbed, stream.' This article suggests that the names developed from the geographical common noun **prěrasslb*, derived from the verb *prerasti* 'to overgrow.'

Keywords: Slovenian, etymology, geographical names, geographical common nouns

0 Akademik France Bezlaj je novembra 1966 na povabilo uglednega češkega jezikoslovca Jana Svobode, urednika onomastične revije *Zpravodaj místopisné komise ČSAV* (danes *Acta onomastica*), pripravil za objavo članek z naslovom *Predoslje in Prelosno*, da bi z njim prikazal svojo delovno metodo (Bezlaj 1967: 6; 2003: 315). Pozneje je Bezlaj svojo takratno razlago imena *Predoslje* ponovil še v sedmih objavah, med drugim v ruščini in nemščini, nazadnje v 3. knjigi svojega etimološkega slovarja, ki je izšla že posmrtno (Bezlaj 1995: 109–110). Razlage v znanstvenih krogih nihče ni spodbijal, sprejel jo je tudi Marko Snoj v svojem Etimološkem slovarju slovenskih zemljepisnih imen (Snoj 2009: 328). Po 45 letih se je za imeni *Predoslje* in *Prelosno* našla nova razlaga, ki izhaja iz nekega drugega, pozabljenega in zato neprepoznanega staroslovanskega občnega imena.

1 *Prédoslje* je ime vasi nad reko Kokro v občini Kranj, medtem ko je *Prédoselj* (tudi *Predáselj*) ime korit Kamniške Bistrice z naravnim mostom, *Prédasnik* pa hišno ime na Obirskem v Karavankah. Vas *Predoslje* (mest. v *Prédosljah*), prebivalci *Prédošljani*, prid. *prédoški*) premore okrog petnajst zapisov v virih iz 14. in

15. stol., večinoma *Prerazel* ipd. Zaradi praktično enakega historičnega zapisa (*Prerassel* iz leta 1494) je Bezljaj k naštetim trem imenom pritegnil tudi ime *Prélosno* pri Štivanu na doberdobskem Krasu, ki označuje jezero in mlin v bližini.

2 Ime *Predoslje* je prvi skušal pojasniti Ramovš (1924: 62), ki ni upošteval srednjeveških zapisov, ampak je, izhajajoč iz Valvasorjevega zapisa *Predoslau*, krajevno ime izvajal iz antroponima **Predoslav*. Bezljaj je glede na stare zapise sprva (Bezljaj 1961: 117) mislil na deležnik na *-l̥* glagola *pr̥erasti*, dopuščal pa tudi še Ramovševo mnenje. Naposled je jeseni 1966 izoblikoval razlago, pri kateri je vztrajal do konca življenja.

Na dejstvo, da se ime *Predoslje* oz. *Predoselj* pojavlja večkrat, je prvi opozoril Rudolf Badjura v svoji Ljudski geografiji (1953: 297). Menil je, da gre za ljudskogeografski termin **pr̥édaselj* ali **pr̥édoselj*, ki označuje naravni most čez sotesko ali morda sotesko samo.

Bezljaj je to tezo sprejel in domnevni (neizpričani) apelativ **predoselj* na podlagi srednjeveških zapisov rekonstruiral kot **pr̥ēr̥slo*, v katerem je videl pozabljeni apelativ **r̥slo* z domnevno istim korenem kot v rus. *ruslo* 'struga, rečni tok'. Vasmer je sicer v svojem etimološkem slovarju (Vasmer 1987: 521, s. v. *ruslo*) zavrnil (Mikkolovo) rekonstrukcijo rus. leksema *ruslo* iz **r̥slo* kot neverjetno, vendar po Bezlajevem mnenju za takšno možnost govori prav slovensko gradivo.

3 Poglejmo najprej vse dostopne historične zapise: 1304 *Prerazel*, 1308 *Prerazzel*, 1337 *Prerazzel*, 1387 *Preraslach*, 1399 *Prerassell*, 1436 *Prerossil*, 1445 *Prerasl*, 1483 *Prelass* (Kos 1975: 476–477), 1581 *Prerassil*, 1689 *Predoslau*, 1744 *Predaschl*, 1780 *Predlje*, *Predelje*, 1823 *Predafsel*, FK 1826 *Predassl* (katastrska občina Predoslje), 1843 *Predaslje*, 1867 *Predasl*, 1873 *Predoslje*. – *Predoselj*, naravni most čez korita Kamniške Bistrice, starejših historičnih zapisov ne premore.

Pri Štivanu na doberdobskem Krasu je *Prélosno* jezero (tudi *Prelostno* in *Prelazno* jezero) z mlinom, ki se omenja sicer že v devinskem urbarju 1494 kot *Prerassel* (Kos 1954: 207). Mlin je stal na bregu Sabeljskega jezera, voda se je prelivala po strugi iz Prelosnega jezera v Sabeljsko jezero (Vlado Klemše, e-pismo 15. novembra 2011). Mlin v *Prelosnem* je v krstnih knjigah za vikariat Jamlje v 19. stol. zabeležen kot *Prelazno* in *Prelostno* (Klemše 2007: 220). Oblika *Prelosno* je po Bezlajevem mnenju nastala z dvojno disimilacijo iz **Pr̥ēr̥slo*.

Kotnik (2011: 68) navaja tele zgodovinske zapise za hišno ime *Prédasnik* na Zgornjem Obirskem (občina Železna Kapla): 1524 *Preässl*, 1720 *Prerastnig*, 1785 *Predafšnigg*, 1794 *Prerasnigg*, 1827 *Prelasnigg*. Karničar (1990: 103) poleg žive narečne oblike *P̥ər Pr̥è:das̥əŋ* navaja ledinsko ime *Pu Pr̥è:dasl̥əx*, ki da označuje soteske pod Obirjem. Pozna pa še zapis *Prelasnigg* iz leta 1825 in meni, da kljub zapisu ne moremo izhajati iz občnega imena *prelaz*, saj se to danes glasi *pr̥i:wuz*, zato bi pričakovali hišno ime *Pr̥i:wuz̥əŋ*. Sklicuje se na Bezlaja in ime izvaja z disimilacijo iz **pr̥ē-roslo* v pomenu 'struga'.

Pavle Blaznik (1988: 138) posreduje tudi zgodovinski zapis *Prerassl* iz ok. leta 1480, ki se nanaša na lokacijo v območju Pameč pri Slovenj Gradcu, nekje v bližini zaselka Kavdekov Vrh.

Dušan Čop (2002: 104) za *Predoselj* na Kamniški Bistrici enako kot sprva Bezljaj meni, da je po izvoru deležnik na *-l̥* od glagola *prërasti*, priteguje pa še ledinsko ime *Pérasle* (< *Prerasle) na Pokljuki.

4 Zaradi nekaterih starejših zapisov za *Predoslje* (1483 *Prelas*) in za *Prelasno* (v 19. stol. tudi *Prelazno*) bi bilo mogoče pomisliti na slovenski narečni apelativ *prélaz*, ki ga Bezljaj v celotnem svojem opusu ne omenja.¹ Zapisi *Prerassel* ipd. za *Predoslje* bi namreč lahko odražali asimilacijo $r-l > r-r$, kot je, resda šele v 19. stol., izkazana v toponimu *Prerigelj* (občina Kočevje), še 1824 *Prelibel* (< *Pre-ljubelj). Toda toponimi *Prerigelj*, *Dragomelj*, *Trbovlje* in *Želimlje* so izpeljani iz starih osebnih imen s svojilnim obrazilom *-jb*, v izglasju pa je epentetični *l*. Iz podstave *prelaz bi v primeru izpeljave z *-jb* pričakovali kvečjemu obliko *Prelaž, ne pa *Prelaselj ali *Prelazelj.

5 Videti je, da se v imenu *Predoslje* dejansko skriva nekdanje zemljepisno občno ime, vendar ne *préroslo, ampak *prérasel, po tvorbi primerljivo s samostalnikom *letorasel* 'leto dni star poganjek'. Samostalnik *prérasel je bil najverjetneje enako kot *letorasel* ženskega spola, neposredne vzporednice zanj pa obstajajo v stari poljščini, ki je poznala občno ime *przerośl*, ohranjeno v prvotno jezerskem, zdaj pa le še krajevnem imenu *Przerośl* na severovzhodu Poljske, ter v enako glasečih se imenih travnika pri Złotowu in najožjega mesta Cichowskega jezera (Rospond 1984: 310; Bańkowski 2000: 898). Isto slovansko občno ime se ohranja v več zahodnoukrajinskih zemljepisnih imenih: rečnem imenu *Пеperісь* (rod. *-осіі*) v Rovenski oblasti (SGU 1979: 416) in v krajevnih imenih *Пеperісь* v Ivano-Frankovski in *Пеperосле* v Hmeljniki (Bučko 1990: 98; Hudaš – Demčuk 1991: 173).² V Srbiji so številni kamniti naravni mostovi, kakršen je na Kamniški Bistrici, imenujejo pa se *prërasti*, včasih tudi *pérasiti*. *Perast* je ime reke v Homoljskem pogorju, ki je prejela svoje ime po tamkajšnjih *prerastih*. Tudi krajevno ime *Perast* v Boki Kotorski je dokaj verjetno nastalo z onimizacijo apelativa *perast*, čeprav se to ime tradicionalno povezuje z imenom ilirskega plemena *Pirustae* (akad. Aleksandar Loma, e-pismo 20. septembra 2012). V severovzhodni Srbiji so na reki Vratni, nedaleč od Majdanpeka, *Velika*, *Mala* in *Suva Prerast*, na Zlatiboru pa je znana *pre-rast* Točkovica pri naselju Dobroselica. Znani geograf Jovan Cvijić je ljudski izraz *prerast* že leta 1895 uvedel v srbsko geomorfologijo kot znanstveni termin (http://www.staraskola-mpek.edu.rs/majdanpek_files/prerast.htm, dostop 11. 12. 2012).

¹ *Prelaz* navaja že Badjura (1953: 293), kot zemljepisno ime dela vaške poti pa je znan tudi v Oblokah v Baški dolini (ustna informacija Slavka Čufra iz Oblok). Ohranjen je še v krajevnem imenu *Prélasko* v občini Podčetrtek (< *Prelaz-sko), z zapisi 1780 *Prelaskin*, 1822 *Prelasdorf*, windisch *Prelasko*, FK 1825 *Praelesdorf* (katastrska občina Sedlarjevo). Pri *Prelaskem* je bil nekdanj brod čez Sotlo, kar najbrž kaže na motivacijo za poimenovanje. Med domačini sicer vlada prepričanje, da je vas dobila to ime, ker je bilo tod nekdanj veliko *prelazov*, namreč prehodov skozi plotove (ustna informacija Franca Motoha iz Prelaskega).

² Ukrajinski jezikoslovci D. Bučko ter M. Hudaš in M. Demčuk ukrajinska imena z nepričljivo utemeljitvijo izvajajo iz domnevnega antroponima *Pererosl.

6 Občno ime **prerasel* je izpeljano iz glagola *prerasti* s pomočjo priponskega obrazila *-lb* oz. *-slb* (Sławski 1974: 106). Praslovanska rekonstrukcija je **per-or-sl̥b* (< **per-orst-sl̥b*), kar je dalo v zgodnji slovenščini **prērassl̥b* in nato **prerasel*.³ V 17. stol. je ime doživelo disimilacijo $r-r > r-d$. Valvasorjev zapis *Predoslau* je očitno treba razumeti kot **Predoslovo*, s svojilno pripono *-ov*, ki pa se naposled ni obdržala. Krajevno ime vsebuje svojilo obrazilo *-jb*, dva novejša zapisa pa odražata stanovniško obliko **Predošlje* (prim. današnje stanovniško ime *Predošljani*). Zapis *Preraslach* iz leta 1387 ne kaže na stanovniško obliko **Prerasljane*, kot je menil Bezljaj, temveč le na množino od *Prerasel*, enako tudi obirsko ledinsko ime *Po Predaslah*. Zapis *-lj* v imenu *Predoselj* za naravni most na Kamniški Bistrici kljub Bezlaju ni hiperkorekten, saj domačini ime izgovarjajo *Predáselj* (Marjeta Humar, ustno). V zapisih *Prelostno* (19. stol. pri Štivanu) in *Prerastnig* (1720 kmetija na Obirskem) se še ohranja *t* iz prvotnega apelativa *prerast* (kot različice k *prerasel*), v zapisih *Prelasnigg* in *Predasnik* (1827 kmetija na Obirskem) pa srečamo enake disimilacije kot pri Štivanu ($r-r > r-l$) oz. na Gorenjskem ($r-r > r-d$). Ojevski vokalizem v krajevnem imenu *Predoslje* (namesto *Predaslje*) in v imenu naravnega mostu *Predoselj* (za *Predáselj*) je razložljiv s hiperkorektnim poknjizanjem.

7 Ugotovimo lahko torej, da je v podstavi imen *Predoslje*, *Predoselj*, *Predasnik* in *Prelosno* v slovenskem imenoslovju doslej slabo prepoznano občno ime *prérasel*, katerega pomen izhaja iz glagola *prerasti* in ki se nanaša na naravna mostova čez reki Kokro⁴ in Kamniško Bistrico, na težko dostopno skalovje pod Obirjem in na prelivno *Prelosno jezero* na doberdobskem Krasu. Jezikovno gradivo ne potrjuje domnevnega občnega imena **preroslo*. Vzporednice za pozabljeni apelativ **prerasel* je mogoče najti v poljski, zahodnoukrajinski in srbski toponimiji.

Viri

- Blaznik 1988 = Pavle Blaznik, *Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500* II, Maribor: Obzorja, 1988 (Historična topografija Slovenije 2/II).
 FK = *Franciscejski kataster* (<http://www.arhiv.gov.si/>).
 Klemše 2007 = Vlado Klemše, *Vodna imena na doberdobskem Krasu, Jezikoslovni zapiski* 13 (2007) = *Merkujev zbornik*, 217–225.
 Kos 1948–1954 = Milko Kos, *Urbarji Slovenskega Primorja* 1–2, Ljubljana, SAZU, 1948–1954 (Srednjeveški urbarji za Slovenijo 2–3).
 Kos 1975 = Milko Kos, *Gradivo za historično topografijo Slovenije (za Kranjsko do leta 1500)* 1–3, Ljubljana: SAZU, 1975.

³ Prim. rus. občna imena *заросль, поросль, отрасль*, polj. *latorošl, odrošl, zarošl* (Sławski 1974: 106).

⁴ Naravnega mostu čez Kokro danes ni več, vendar ime **Prerasel*, po katerem je poimenovana vas *Predoslje*, priča, da je nekdan bil – vsaj v 13. in v začetku 14. stol.

- Kotnik 2011 = Bertrand Kotnik, *Zgodovina hiš južne Koroške 15: tržna občina Železna Kapla – Bela*, Celovec: Mohorjeva, 2011.
- SGU = *Словник гідронімів України*, ред. кол. А. П. Непокупний – О. С. Стрижак – К. К. Цілуйко, Київ: Наукова думка, 1979.

Literatura

- Badjura 1953 = Rudolf Badjura, *Ljudska geografija*, Ljubljana: DZS, 1953.
- Bańkowski 2000 = Andrzej Bańkowski, *Etymologiczny słownik języka polskiego 2: L–P*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.
- Bezljaj 1956–1961 = France Bezljaj, *Slovenska vodna imena I–II*, Ljubljana: SAZU, 1956–1961.
- Bezljaj 1967 = France Bezljaj, Predoslje a Prelosno, *Zpravodaj mistopisné komise ČSAV* 8, št. 1, 5–6. (Ponatis v: France Bezljaj, *Zbrani jezikoslovni spisi I*, ur. Metka Furlan, Ljubljana, 2003, 314–315.)
- Bezljaj 1995 = *Etimološki slovar slovenskega jezika 3: P–S*, dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan, Ljubljana: SAZU – ZRC SAZU (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1995.
- Bezljaj 2003 = France Bezljaj, *Zbrani jezikoslovni spisi 1–2*, ur. Metka Furlan, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003 (*Linguistica et philologica* 6/1–2).
- Вучко 1990 = Дмитро Григорович Вучко, *Походження назв населених пунктів Покуття*, Львів: Світ, 1990.
- Čop 2002 = Dušan Čop, Gorska, terenska (ledinska) in vodna imena v Sloveniji, *Jezikoslovni zapiski* 8 (2002), št. 2, Ljubljana, 93–108.
- Hudaš – Demčuk 1991 = М. Л. Худаš – М. О. Демчук, *Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімії утворення)*, Київ: Наукова думка, 1991.
- Karničar 1990 = Ludwig Karničar, *Der Obir-Dialekt in Kärnten: die Mundart von Ebriach/Obirsko im Vergleich mit den Nachbarmundarten von Zell/Sele und Trögern/Korte (Phonologie, Morphologie, Mikrotoponymie, Vulgonamen, Lexik, Texte)*, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 1990.
- Ramovš 1924 = Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika II: konzontizem*, Ljubljana, 1924.
- Rospond 1984 = Stanisław Rospond, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław: Ossolineum, 1984.
- Sławski 1974 = Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego, v: *Słownik prasłowiański 1: A–B*, ur. Franciszek Sławski, Wrocław: Ossolineum, 1974. (Ponatis v: Franciszek Sławski, *Słowotwórstwo, słownictwo i etymologia słowiańska*, Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 2011, 11–182.)
- Snoj 2009 = Marko Snoj, *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*, Ljubljana: Modrijan, 2009.
- Vasmer 1987 = Макс Фасмер, *Этимологический словарь русского языка 3: Муза–Сят*, Москва: Прогресс, 1987.

***Predoslje* and *Prelosno* (forty-five years later)**

Summary

France Bezlaj first published his account of the Slovene toponyms *Predoslje* and *Prelosno* in the journal *Zpravodaj mistopisne komisije ČSAV* in 1967. Based on historical records (*Prerassell* and other similar forms) as well as the geographic characteristics of the locations in question, he claimed that the term **predoselj*—from popular geography, denoting a natural bridge over a ravine or perhaps even a ravine as such—contains the lexeme **prěrslo*, identified as an obsolete common noun form **rslo* sharing its root with Russian *ruslo* ‘riverbed, stream’. In this paper, however, it is proposed that the names *Predoslje* and *Prelosno* originate from the geographic common noun **prěraslb*, derived from the verb *prerasti* ‘to overgrow’. Parallels to the obsolete common noun **prerasel* can be found in Polish (*Przerośl*), Western Ukrainian (*Перерісль*), and Serbian (*Велика, Мала Прераст*) toponymy.